

Voordrachten van J.J. Cremer in 1878.

Nieuws van den dag, 5 januari 1878:

Odeon. Woensdag 23 Jan. Voordracht van den
Heer J. J. **Cremer**.

Algemeen handelsblad, 6 januari 1878:

**Tweede en zeker laatste
VOORDBACHT in dit seizoen
VAN DEN HEER J. J. **CREMER**.**
WOENSDAG 23 JANUARI in ODEON. (481)

Nieuws van den dag, 25 januari 1878:

Voor een als altijd talrijk aantal toe-
hoorders droeg gisterenavond de heer J. J. **Cremer**

Vervolg:

n Odeon een zijner Overbetuwsche novellen voor. Ditmaal het bekende «Blinkende Hoantje» en de geliefde schrijver wist weder met zijn eigenaardige voordracht zijn toehoorders te boeien onder het verhaal van een zijner gelukkigste novellen waarin de «Karsenpits» in het lot van het paartje uit de «Karsenboomgaard» zulk een hoofdrol speelt.

Algemeen handelsblad 26 januari 1878:

"t Blinkende Hoantje."

Voordracht van den heer J. J. CREMER.

Blinkend van buiten, maar van binnen ijzer, is het haantje op den toren. En wie kan van beneden af zien, hoe het op zijn voetstuk staat? Misschien is alles wel vermolmd en verweerd en kan de eerste hevige rukwind het omlaag doen ploffen.

Zoo zijn ook sommige menschen.

Gelukkig zijn er ook andere, oogenschijnlijk ijzer, maar van binnen goud. Ze vallen niet, ook bij de hevigste stormen. Juist dan blijkt, hoe vast ze staan.

Hoe fijn en geestig de heer **Cremet** Woensdag deze tegenstelling wist uit te werken, zullen wij niet verhalen. Voor de honderden, die met ingehouden adem naar zijne vertelling zaten te luisteren is dit onnoodig. En die hem nooit hoorden, zouden wij door onze mededeeling er slechts een zeer flauw begrip van kunnen geven.

Maar ééne zaak moesten wij toch zeggen. Niet de opzet, niet het leggen van den knoop en de verdere ontarring is bij dichtwerken het moeilijkst. De ontknooping is de groote proefsteen van het talent. En er zijn vrij wat meer dan men denkt, die dit hoogste in de kunst niet konden bereiken. Maar niet altijd loopt dit zoo onmiddellijk in het oog. Bij zeer ingewikkelde verhalen en in werken, waarvan het onderwerp niet ontleend is aan hetgeen men dagelijks ziet, is deze fout gemakkelijk te verbergen en bespeuren slechts enkelen, dat de ontknooping niet volkomen natuurlijk en geleidelijk uit den opzet volgt; niet voldoende is gemotiveerd, gelijk het met een kunstterm heet. Bij Cre-

Vervolg:

veerd, gelijk het met een kunstterm heet. Bij **Cremers** eenvoudige verhalen moeten fouten van dezen aard onmiddellijk in het oog vallen en in zijn eersten tijd gebeurde het dan ook wel, dat de toehoorders ten slotte niet geheel bevredigd waren, misschien zonder dat ze beseften waarom, en dat de critiek niet kon prijzen, zonder *wer* weer een stukske af te knipen."

In zijne latere verhalen is dit geheel verdwenen. Wij merkten het reeds op bij de voordracht van *"Japik en Pleuntje"*, en ook nu weer bij het *"Blinkende Hoantje."* Alles sluit volmaakt goed in elkander en loopt zonder schokken af en bij het genot, dat de voordracht van **Cremet** altijd leverde, komt nu nog dit hogere van te bespeuren, hoe door de eene sijne toets, na de andere de ontknooping wordt voorbereid, zoodat ten slotte het eindtafereel als een geheel natuurlijk beeld voor ons staat.

Tweede en laatste voordracht heeft de heer **Cremet** aangekondigd. Voor dit jaar de laatste natuurlijk. Voor degenen, die hem ditmaal niet hoorden, zouden wij wel wenschen, dat op die verklaring kon worden teruggekomen. Want gerustelijk kunnen wij verklaren, dat zij niets beters kunnen doen, dan naar het Odeon te gaan, wanneer de heer **Cremet** er nog eens het *"Blinkende hoantje"* zal willen vertellen.

18 maart 1878: Voordracht bij Oefening kweekt kennis in Den Haag.

Oefening kweekt kennis.

Altijd nieuw! — die uitroep werd onwillekeurig ontlokt aan de honderden, die gister-avond in *Oefening* het voorrecht genoten, de voordragt van den heer J. J. **Cremer** weder te mogen bewonderen. De aanblik, welken de zaal van *Diligentia* opleverde, was voor den spr., wij zeggen niet: verrassend, want hij vindt steeds en overal den grootsten bijval, maar toch onloochenbaar vleijend. Niet alleen toch was de beneden-zaal, zoo mogelijk, meer dan vol, maar ook de galerij en het orkest waren geheel bezet, ja velen behielpen zich gaarne met een zitplaats op de trappen van het orkest.

Waarom, zoo vroeg men zich af, dankt de heer **Cremer** die blijvende, meer nog: die klimmende sympathie? Die vraag, bij het binnentreden gerezen, had haar antwoord bij het heengaan gevonden. Bij ieder toch, die **Cremer** gister 't *Blinkende Hoanje* hoorde voordragen, of liever zag „vertooncn”, was de overtuiging gewekt of versterkt, dat in de persoonlijkheid van den spr., opgevat niet enkel in stoffelijken zin, maar vooral in ethische beteekenis, het geheim van zijn ongekend succes moet worden gezocht! **Cremer** is als schrijver met „natuur en waarheid” vertrouwd; in zijn beste Overbetuwsche novellen schetst hij 't leven naar 't leven, en doet dat met een gloed en een kracht, als waarover slechts minnen beschikken.

trouw, in zijn beste Overbetuwsche novellen schetst hij 't leven naar 't leven, en doet dat met een gloed en een kracht, als waarover slechts weinigen beschikken kunnen.

Hoe worden echter die aantrekkelijkheid, dat boeiende zijner beelden uit het Overbetuwsch leven nog verhoogd, als **Cremer** ook te zien geeft, wat hij verhaalde. Dan erlangen al zijn personen vleesch en bloed; wij aanschouwen ze met ons lichamelijk oog; wij doorleven hun vreugde en smart mede; hun blijdschap wordt de onze, hun leed doet ook ons zeer; hun vrees jaagt ook ons een huivering door de leden: in één woord, **Cremer** herschept het spreekgestoelte in een tooneel; de auteur, de redenaar, wordt acteur.

Plastischer voorstelling dan **Cremer** schenkt van de personen en toestanden, welke hij opvoert, is zeker wel niet te leveren. 't Is een dramatische persoonlijkheid, die van **Cremer**, maar zij is meer — en hooger. Er spreekt in zijn werken een geest van reinheid, van den waarachtigen adeldom der menschheid, welke roert en schokt dikwerf, als hij 't kwaad, de zonde in al haar afzigtelijkheid, tegenover het goede en edele doet uitkomen; maar die toch altijd een lichtglans werpt over de meeste zijner scheppingen, welke 't geestesoog met het innigst genot opvangt en geniet.

Zeggen wij te veel, wanneer wij beweren, dat niet 't minst in 't *Blinkende Hoanje* de voortreffelijke eigenschappen van **Cremer** in waarheid «uitblikken»? Maar

schier al onze lezers zullen die allerliefste, die altijd weder frissche en bekoorlijke novelle wel gelezen, ja ongetwijfeld meermalen met 't zelfde genot herlezen hebben. Wij onthouden ons daarom van een eigenlijk overzicht. 't Zou slechts 't mededeelen van het overbekende wezen. Juist echter, omdat allen 't *Blinkende Hoanje* zop helder voor den geest staat, kunnen wij er over spreken als over een dier meesterstukken van **Cremer**, die hem beter dan eenig ander in al zijn eigenaardigheid teekenen.

En zal men dan niet moeten toegeven, dat **Cremer** in deze novelle, bij 't schilderen van zijn figuren, bij uitstek gelukkig slaagde? Is de worsteling van den haat met het beter-ik, met de stemmen van liefde en godsdienst uit een verleden, waar een beminde en betreurde huisvrouw het licht en den zegen van uitmaakte, niet heerlijk geschetst in die Harmen Langhuusen? Wordt die Harmen geen held, in al zijn eenvoudigheid een echt tragische figuur, als hij, zich in de rivier stortende om den zoon van zijn aartsvijand te redden, het mes van zich werpt, dat 't mes van den haat verdiende te heeten? Kon de gehuichelde vroomheid wel bijtender en scherper worden gebrandmerkt dan in den persoon van dien Toon Bolmans, bij wien de voorgewende kerkelijkheid, de waarachtige vroomheid doodde, en op wiens lippen «de

die Harmen geen held, in al zijn eenvoudigheid een echt tragische figuur, als hij, zich in de rivier stortende om den zoon van zijn aartsvijand te redden, het mes van zich werpt, dat 't mes van den haat verdiende te heeten? Koa de gehuichelde vroomheid wel bijtender en scherper worden gebrandmerkt dan in den persoon van dien Toon Bolmans, bij wien de voorgewende kerkelijkheid de waarachtige vroomheid doodde, en op wiens lippen "de Geest" wel scheen te wonen, maar in wiens ouerin hart het vleesch nog heerschte? Men krijgt haar lief, dat Geertje, Harmen's dochter, dat gezonde en vrolijke kind der Overbetuwe, maagdelijk rein, gruwend van alle oneerbaarheid, en toch zoo geheel vrouw als de ware Jacob, in eer en deugd, tot haar komt.

In haar verschijning, en in de aandoenlijke type van Bolmans dochterke, 't blonde Jenneke, wordt de godsdienst afgemaald in hetgeen zij behoort te zijn, wil zij dien naam verdienen, als een levenskracht, zich niet uitend in vroom gebaar of geijkte taal, maar *in daden*, welke getuigen van den vromen zin, die in 't gemoed door de Hoogste Liefde werd gewekt en gevoed. Ook Dorus is een der best geslaagde personen-scheppingen van **Cremers**.

Zijn eerlijk, trouw hart, dat 't geheim der liefde, ook nog eener andere liefde dan die hem heenvoert naar zijn Geertje, heeft leeren verstaan, en waardoor hij, worstelende voor eigen leven, nog dat van een ander tevens tracht te redden, verzekert hem aller sympathie, terwijl om deze hoofdfiguren een aantal neven-figuren, als in 't voorbijgaan, met vlugtige hand op het doek zijn gebragt; doch tot in de minste details — ja, dikwerf daarin 't meest — verraaft zich Cremers talent. Als gelukkig natuurschilder doet hij ook in dit verhaal zich telkens kennen. Aangrijpend is vooral zijn beschrijving van den storm, welke de handelende personen in hun helden- of satans-natuur doet uitkomen en tevens tot de ontknooping voert.

Doch aan zulke momenten is deze novelle rijk. Hier denken velen aan de eerste ontmoeting tusschen Geertje en Dorus en de scène als hij zijn liefke vraagt; aan den zielestrijd bij Harmen als hij het eerst den zoon zijns vijands ziet; aan Harmen's inwendige worsteling als hij 't mes van den haat uit 't duister der lade voor den dag haalt; aan het tooneel aan den oever der rivier, als de storm woedt en Harmen, die over wil gezet worden, Dorus ziet worstelen met de golven, welke hem straks dreigen te verzwelgen, waarop de liefde bij Harmen den storm van den haat bezweert; aan — doch waartoe meer?

vertaalt zien Cremers talent. Als gelukkig natuurschilder doet hij ook in dit verhaal zich telkens kennen. Aangrijpend is vooral zijn beschrijving van den storm, welke de handelende personen in hun helden- of satans-natuur doet uitkomen en tevens tot de ontknooping voert. Doch aan zulke momenten is deze novelle rijk. Hier denken velen aan de eerste ontmoeting tusschen Geertje en Dorus en de scène als hij zijn liefde vraagt; aan den zielestrijd bij Harmen als hij het eerst den zoon zijns vijands ziet; aan Harmen's inwendige worsteling als hij 't mes van den haat uit 't duister der lade voor den dag haalt; aan het tooneel aan den oever der rivier, als de storm woedt en Harmen, die over wil gezet worden, Dorus ziet worstelen met de golven, welke hem straks dreigen te verzwelgen, waarop de liefde bij Harmen den storm van den haat bezweert; aan — doch waartoe meer? het herinnerde is zeker wel voldoende, om instemming bij Cremer's dankbare hoorders van gister te vinden, voor de uitspraak, dat 't *Blinkend Haantje*, 'twelk de storm van den toren doet vallen in de brandnetelen, te midden van al de Overbetuwsche novellen van den auteur werkelijk de rol vervult van een „blinkend haantje”, dat, voor zijn maker, heenwijst naar telkens nieuwe waarderingen toenemende sympathie. En dat blinkend haantje is niet maar verguld, het is van het echte kunstgehalte.

Rotterdamsch nieuwsblad, 8 november 1878:

VOORDRACHT
 VAN DEN HEER
J. J. CREMER,
 zijner Overbetuwsche vertelling
Oan 't kleine Rivierke,
op Donderdag 14 November a.s.,
 des avonds ten 8 ure,
 in de Zaal der Maatschappij: „Tot Nut
 VAN 'T ALGEMEEN”.

TOEGANGBILJETTEN te verkrijgen
 bij den Custos, aan het Gebouw in den Oppert.

Rotterdamsch nieuwsblad, 12 november 1878:

Een aangename afwisseling in de winteravond uitspanningen zal ongetwijfeld de aangekondigde lezing van den algemeen gevierden J. J. **Cremer** verschaffen. Het genre der voordrachten van dezen novellist is voldoende bekend om er uitvoerig over uit te weiden; zijne kunst om de verschillende karakters, die hij ons wil schetsen, als 't ware voor onzen geest te doen leven, staat zóó hoog, dat geen speciale aanbeveling noodig is om het publiek aan te sporen naar Cremer's le

Vervolg:

zingen te gaan. Wie hem ééns gehoord heeft weet hoe hij de ware beteekenis, de diepte van gevoel, de eenvoudige waarheid, die hij in zijne novellen heeft neergelegd en die bij lezing daarvan niet altijd worden gevoeld, weet te doen uitkomen, zoodat zij voor ons een geheel andere en hooger waarde krijgen. Totnogtoe kunnen we gerust zeggen, dat Cremer's eigenaardig talent van voordracht in ons land eenig is, waarom zijne optreding telkens weder met ingenomenheid wordt begroet.

Rotterdamsch nieuwsblad, 16 november 1878:

De tegen gisterenavond aangekondigde lezing van den heer **Cremer** had een 2 à 300-tal hoorders naar het gebouw van „t Nut” doen opgaan, die allen als bewonderaars van 's mans talent de zaal verlieten. Als de heer A. Scheler, die voor eenige dagen de kunst van voorlezen en spreken tot onderwerp koos, en het belang van die te weinig beoefende kunst zoo meesterlijk besprak, dat wij zijn terugkomst wenschen, — een voordracht van **Cremer** en ook die op gister avond had gehoord, hij zou voorzeker in het vervolg van hem als den grootsten voorlezer uit Nederland spreken. **Cremer**, uit wiens Betuwsche Novellen, bijna ieder geheele gedeelten uit zijn hoofd kent, even als uit de Camera Obscura, weet aan zijne toch reeds prachtige schildery, door zijn geheel eenige voordracht een relief te geven, dat telkens nieuwe schoonheden doet ontdekken.

Nieuws van den dag, 18 november 1878:

Voordracht (674)
van den Heer J. J. **CREMER**.
28 NOVEMBER 1878.
HET HART OP DE VELUW.

Nieuws van den dag, 30 november 1878:

Gisterenavond trad de Heer **Cremer** in *Odéon* op voor een talrijk publiek. De Heer Cremer kan, waar hij zijne novelles voordraagt, zeker zijn van dankbare en tevreden hoorders. En niet ten onrechte, want zijn redenaarsgave staat onbetwistbaar hoog, en zijn naam als schrijver is niet minder deugdelijk gevestigd. «Het hart op de Veluwe» was de Over-Betuwsche novelle, gisteren door hem voorgedragen.

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 5 mei 2020.